

ЛАНА БАСТАШИЋ

НАИВНИ ТРИПТИХ О БОСНИ И УМИРАЊУ

*Када оставиш писаћу машину, остављаш свој митраљез,
и тада надиру пацови.*

Чарлс Буковски

I

мама одмара
иза мене
у фотељи
ја куцкам
на свом лаптопу
она се окрене
шкиљи
и каже, збуњено:
сине, је л' то поезија?
а мени некако жао
има жена доста брига
па одговорим
не, мајко,
списак намирница
она одахне
слегне раменима
и настави гледати
информативни програм
ја буљим у тај монитор
са осјећањем кривице

нит' сина
нит' 'љеба

гледам те неке људе
ходају улицом спокојни
причају у мобителе
читају дневне новине
купују кроасане у пекари
свађају се на тротоару
бацају конзерве у канте
воде мале разговоре
обични, свакодневни људи
који не знају за Стивена Дедалуса
не знају за Настасју Филиповну
не знају за Емине очи
они само
тако
безбрижно ходају градом
не премећу метафоре по мозгу
не пате због избрисаних пасуса
због романа заборављеног у аутобусу
они не куцају стихове у телефон
не чују Буковског када пију
не чују Превера када воле
не чују Лорку кад се буне
и ја им завидим
лакши су за тону
другачије се смију
другачије су тужни
гледам те неке људе
и мислим на оне ликове
у једној компјутерској игрици
безимена 2Д лица
које облачиш, чешљаш
и смишљаш им животе

они никада неће сазнати
колико сам заправо пила
џина, рума, вина
црног пива
на *сумњивим мјестима*
са *сумњивим типовима*
који су ме послије пратили кући
стављали ми језик у уста
сумњиво
никада неће сазнати
колико сам таблета појела
за дугих зимских ноћи
док су свирали Дорси
а ја зурила у плафон
и рецитовала Неруду
на течном, пијаном шпанском
од ријечи до ријечи
једном собном пауку
који се звао Александар Други
никада неће сазнати
за моје посјете Новом гробљу
и како сам тамо причала
са црним псима и мртвим пјесницима
како сам
мамурна
са јучерашњом шминком
носила руже Миљковићу
лежала поред њега
мувала га
плакала јер немам
небо разапето између прстију
никада неће сазнати
за топли поточић крви
који клизи низ моју подлактицу
металног укуса
боји кожу у црвено
боји папир испод длана

док са мог рачунара
опет
неки лијепи Пољак свира Шопена
тешко и тачно
никада неће сазнати
за моје тужне дјечаке
распојасане по собама
хотелским, туђим
када сам у једној ноћи
знала да волим више
него што неки успију
за читав један живот
никада неће сазнати
за моје веселе кружоке
са самом собом
на крововима зграда
с којих су и птице побјегле
зграда превисоких
за пијане дјевојке
које се нагињу
и зуре доље
у црне тачкице
они то неће знати
али ће ипак аплаудирати
кезити се
весели и поносни
на некој књижевној вечери
некој мојој књизи
написаној у мраку
преко рума и диазепама
са Александром Другим
као јединим живим свједоком.

ријечи скачу
изобличују се
више нису исте
ријечи
кад их једном
пустиш од себе
те стравичне издајице
крчког пигмента
одлазе од куће
као захвалне ћерке
а враћају се
к'о убице жедне крви
у међувремену
свијет се преобликовао
у тешку и прљаву тацну
коју, око празних столова,
носи твоја слабашна,
мала рука
рука келнера-лицемјера
нема више добрих ријечи
све су туђе
све су маглене
ако су некада и биле
добре
то је за оних дана
док су кратконоге
трчале низ падину
слободне
а онда се десило
превише ноћи,
по злогласним јавним кућама
и ријечи су се избушиле
испрљале
удаљиле саме од себе
сад ћуте
као безубе проститутке
док чекају сљедећу муштерију

сједим
на кухињском поду
у прекраткој хаљини
наслоњена на фрижидер
годи ми хладноћа
мислим на госпођицу Хавишам
и њену оронулу вјенчаницу
вани се чују дјеца
вани се увијек чују дјеца
на столу
у трпезарији
мој црвени роковник
и у њему пола пјесме
можда би требало да устанем
требало би да довршим пјесму
али нисам спремна
а није ни она
нека је
и нека мене
годи нам хладноћа
вани се чују дјеца
вани се увијек чују дјеца
немам ни гаћице
негдје су
згутљане
под креветом
требало би да их нађем
али нисам спремна
нека их
нека и мене
годи нам хладноћа
требало би и зубе да оперем
и да нешто поједем...
вани се чују дјеца

тек сам те сад примијетила

ти стојиш у кухињи
и правиш омлет

тужно је то

али код мене
увијек прво иду
поезија и гаћице

док сједимо
уморни
на геометријској клупи
у остацима парка
ти звиждиш
добро познату мелодију
неке мртве идеологије
погрешно протумачене
као што то
идеологије
углавном буду
и ја те питам
знаш ли то?
знаш ли да је
овај град
направљен од људи
који желе да га напусте?
то су му најјаче греде
то је суштина конструкције
све те ноге
које одлазе
већ деценију или двије
све те руке
које се пакују
већ годинама
то је дух овог града
и ми смо међу њима,
кажем ти,
ти ћутиш
не звиждиш више
гледаш у каменог човјека
са каменим књигама
у рукама
једном си ми рекао
на том истом мјесту
тужан од вина
како књиге не треба

да су од камена
сједили смо
у граду вјечито одлазећих људи
пијани
и погрешно протумачени
са голубовима
и каменим човјеком

клинац сједи поред мене
у тој смрдљивој кафани
послије смрдљиве књижевне вечери
заборавио је длан на мом кољену
смрди на медовачу
и прича ми о Оскару Вајлду
трућка ствари које нису тачне
а мени се не да исправљати клинце
стога само ћутим
и пијем свој џин
каже ми како сам приповједач
и како она пјесникиња прекопута
она што пије киселу воду
пише бољу поезију од мене
ја је гледам
кољена су јој боља од мојих
и можда сисе
али поезија никако
међутим
не да ми се исправљати клинце
нека га
нека му и рука
прича ми о симболима
сере о метафорама
и дода како у једној пјесми
не може да стоји ријеч „сере“
каже: *ти не пишеш песму*
каже: *ти причаш причу*
нема ту симболике
нема ту поезије
помиње неке мртваце
помиње неке теорије
а мени понестаје џина
и она пјесникиња
спрема се на спавање
она, њене сисе, кољена
и њена бајата поезија

и док се присутни свађају
око неке небитне ствари
клинац и даље трабуња
о мотивима, о имајизму
каже да у песми
све је нешто друго
и нешто се, тобож, изазива
и нешто се, авај, евоцира
ја га гледам
жао ми га
али не да ми се исправљати клинце
не слушам га
мислим на Буковског
и колико је времена прошло
откад сам посљедњи пут осјетила
нечији додир на кољену

прићи ће ми
безимени човјек
он долази са истока
ја долазим са запада
срешћемо се у једној тачки
двје жртве геометрије
пружиће ми руку
рећи нешто о времену
и да ли сам прочитала
у дневним новинама
о некој девојчици
која пушта косу
већ десет година
ја ћу га само гледати
и видјећу нас похотне
у некој топлој кади
како се додирујемо
смежураним прстима
и покушавамо да се сјетимо
неке реченице
из Погледај арлекине!
видјећу нас чврсте
у неком позоришту
како гледамо лошу представу
и касније се смијемо
уз маслине
и Чета Бејкера
видјећу нас озбиљне
на неком рециталу
како причамо о Бодлеру
и цитирамо мртве
касније навлачимо јакне
и мукло ходамо кући
видјећу нас тихе
у неком ресторану
свако са својом виљушком
пијемо вино

и ћутимо
он мисли на мене
ја мислим на Гондрија
вани су гласни кораци
и смијех странца
видјећу нас и тужне
у неком хотелу
он на згужваној плахти
ја уз хладан прозор
како волим када одлази
и можда
како волим када ћути
и видјећу нас туђе
на неком тротоару
ја корачам ка сјеверу
он корача ка југу
из једне тачке
поново стварамо праву
на крају
опет
безимени човјек
на милиметарском папиру

све ћу то видјети
и окренути се
и отићи
прије него што ме пита
да ли сам читала данашње новине
и је ли то Јупитер,
што ситно светли горе.

није требало да пишем пјесме
требало је да приповиједам,
школујем се у доброј установи
и успут нешто зарадим
што од установе, што од конобарисања
требало је да путујем,
нпр. у Перуђу или тако негдје,
да носим лијепе ципеле
и узимам лијепе мушкарце
и флертујем са женама
по Набоковљевој школи
требало је да окречим собу
и поскидам паукове,
да организујем једно књижевно вече
на којем ће се говорити о Џојсу
и можда мало о Нори
требало је да научим како се прави carrot cake
и мамина мусака
да напакон једем нешто
што су моје руке створиле,
а не дебела линија матријархата
и њихови осуђивачки погледи
требало је да однесем писма у пошту
и избацитим смеће из куће
и пошаљем књигу Селми у Тузлу
и Роберту у Монреал
рекла сам да не пишем пјесме
и да ми оне не требају
да их се плашим
јер су стравичне
*и откуда им право?!
и како се само осуђују?!
и имају ли они појма да...?!*
свашта сам ја ту реторички упитала,
бијесна и пијана
рекла сам да пјесника има превише
да штанцају књиге као читуље

пу! # \$ % # \$ / % #

стока! дилетанти! разбојници!

Никола ми је на то признао
како га облије хладан зној
сваки пут када чује
да је некеме изашла књига
„К'о да је неко умро“, каже,
„једнако је страшно и неопозиво!“
ја послушно климам главом
и пијем своје пиво
и питам се колика му је кита
требало је да одем у Беч
и гледам Вагнера
и пишем о томе
требало је да упишем пилатес
подигнем дупе
и раме
и чело
и све то што се, ваљда, подиже
требало је да будем слободна
сигурна између знакова интерпункције
умјесто тога
ја сам почела да пишем пјесме
гледам дуго у ноћи кроз прозор
питајући се с које је стране Марс
и чекам неопозиву смрт
између двије корице
када ћу Николи послати разгледницу
на којој пише: „Извини.“

те ноћи
средином маја
у том граду
на ријеци лешева
сјећам се
била је „ноћ музеја“
стајали смо на тргу
и гледали тог човјека
док је ногама
шутао своју жену
онда је она пала
на тло
поред кобног сата
који никада нисам вољела
а он је наставио
сат – да не куца
а човјек – да удара
ногом
у главу, у груди, у кичму
а ми смо стајали и гледали
у главу
стајали и гледали
у груди
стајали и гледали
у кичму
помислила сам:
ја стојим
и гледам
као и сви други
али ја сам гора
и стравичнија
од свих тих
нијемих посматрача
зашто?
ја стојим
и гледам
а послије пијем

и пишем
о ишутаној жени
у ноћи музеја

позвао ме једном
један сиједи писац
каже
прави зборник прича
о нашој ријеци
ако могу да напишем
нешто
кратко
језгровито
смислено
и свашта још
а да се помиње
та, како рече,
наша ријека
може да ми буде
лајт мотив
или сцена
и свашта још
прича брзо
прича превише
помиње нека имена
касније сједим у својој фотели
гледам у графику
на свом зиду
голи човјек
у шаховској соби
и помислим
на сва модра тијела
која су плутала
нашом ријеком
бијели људи
залеђеног погледа
смежуране коже
на површини
насукани
наша ријека је тиха
прљава

и хладна
као тај голи човјек
у шаховској соби
ја нисам локална пицерија
сиједи пишче
да ме позовеш
и наручиш овај кошмар

II

старац застаје
испред моје канцеларије
видим га кроз прозор
чује се само
зујање масивног штампача
и понека
аутомобилска сирена
старац стоји
гледа лијево
гледа десно
ја сједим за радним столом
окружена спајалицама
папирима
оловкама
и схватим:
овај човјек не зна
гдје се налази
ни куда иде
и нема појма
да га посматра
једна ситна секретарица
потпуно небитна
окружена је зидовима
и завиди му

бићеш ти ОК, мала
постоји та једна
погана врста туге
прати те
као хронично обољење
по парковима
креветима
јавним клозетима
затећи ћеш
тај вазда шкрипав пршљен
с времена на вријеме
сама, у некој малој соби
у било којој улици
у било којем граду
још само звук течности
док неповратно напушта боцу
своје сигурно уточиште
још само звук странаца
који шљапкају скупим ципелама
у ноћи, на тротоарима
још само звук машине
док утискује пигмент на папир
влажан од ваздуха
алкохола
и тог одурног задаха смрти
који те увијек
и свугдје прати
још само то ће остати
уз твоје тешко Ја
све друго ће пролазити
као возови
поред једне мале
трошне куће уз пругу
која се сваки пут затресе
али остаје да стоји
и пркоси
тој посљедњој локомотиви

која се назире у даљинама

постајала сам
стољећима
уз кораке старих сандала
дуж атинских тргова
и зној робова
док се гуше
под демократијом
и док су Велики умирили
малом, човјечијом смрћу
а мали се китили
Великим, животињским перјем
постајала сам
стољећима
уз црвене косе које су горјеле
и тутањ коњских кола
које блеже
тамнопутим ногама
постајала сам
уз елипсе због којих се умирало
и кругове на самртној постељи
уз осакаћене дјечачке
и њихове серафинске гласове
уз туберкулозног генија
који ломи оловке
над нотама
постајала сам
дуже
и теже
од овог прстохвата земље
који ће нам само нокте испрљати
и овог прстохвата Приче
коју су нам препричали
неразумљивим језиком
а коју смо примили
без поговора
пред страшним Учитељем
дебелих дланова

то нисам ја
то је тек четврт тренутка
ја сам настала прије тога
од трилиона слова
нацртаних, насликаних, уклесаних, утиснутих
са трилионима урлика
и осмијеха
дио сам живог организма
ћелија сам ћелије
ја нисам ова шака ужегле земље
коју сте ми напрасно турили у руку
ја ширим прсте
земља се расипа
и примам небо
јер тек постајем
оно што ћу бити
у мрачним стољећима
која тихо долазе

извадио је
истопљени сладолед
и ставио га на сто
онда је узео
кашику
и почео да ме храни
није у томе било
ничега сексуалног
сједили смо
свако на својој столици
и он ме хранио
полако
и пажљиво
као да је
најважнија ствар
на свијету
да моје мало тијело
добије шећер

кад сам му рекла
да одлазим
сагнуо се да пољуби
моје тетоваже

стајао је на капији
и гледао
малу жену
како одлази

малу жену пуну шећера
и пигмента

12. март

Б.

и ова иста
неутољива глад
за диазепамом
тумарам улицама
и малим парковима
са посраним клупама
осјећам
оштро осјећам
да немам гдје да одем
да немам кога да позovem
иако је ова селендра
пуна кревета
у којима сам увијек добродошла
а мобител
пун имена
који се називају пријатељима
стојим дуго
на ћошку
и посматрам оца и ћерку
она учи да вози ролере
он је држи за руке
и смије се
сами су на улици
иако је мрак
и у томе је сва мудрост
која ми је потребна
помислим
у трену
данас је рођендан моје мајке
надам се да је срећна
онда наставим да ходам
према ријеци
можда наиђе неки пас
да размијенимо коју ријеч
под пуним мјесецом

а када
једног далеког дана
смежуран
сијед
и сморен
будеш отварао
флашу пива
у ужегло августовско подне
док твоја
вољена жена
смежурана
сиједа
и сморена
сједи на тераси
и испуњава укрштеницу
и цијели ваш
срећни
исправни
нормални живот
сједи тамо поред ње
и њених проширених вена
и опуштене коже
а у кухињи се хлади лубеница
и неколико разгледница
на фрижидеру
и насмијана лица
вашег успјелог потомства
гледају из регала
са кинеском керамиком
и твоје гаће се циједе
на штрику у мирисном дворишту
а ваш срећни пас сере
негдје иза куће
ти се сјети мене
и ове наше ноћи
кад смо се разбили од секса
и погрешно цитираног Миљковића

док смо покушавали
да се не смијемо
твојој газдарици
која гледа „Тренутак истине“
и галами (нама? њима?)
како вас само није срамота?!

Били ми је рекла
да не кукам
да се то не рачуна
мислим на њу
док се враћам кући
у три и двадесет послије поноћи
у шпанским ципелама на пету
у својој плавој хаљини
и црвеним перлама
дрвеће је мокро
наслоним се на једно
питама га
вјерујеш ли у чуда, дрво?
оно ме погледа
као да сам идиот
ја сам дрво,
мокро сам
смета ми тротоар
имам двије смртовнице
закуцане на кожи
не вјерујем у чуда
треба ми пиће
ок, дрво није рекло ништа
али кунем се
да је могло
рекло би баш то
можда би ме питало
да ли се плашим
касно је
а моје ципеле лупају
ја бих му рекла
у овом граду живе кутије
празне, картонске
не желим да ме прате кући
картон се смочи на киши
постане гњецав
дрво ми је рекло

иди одавде
ти си од метала
посјећи ћеш нешто
Били ми је објаснила
да је љубав
када проналазиш некога
тамо гдје га више нема
мислила сам на то
док сам пролазила
поред главне поште
док сам се сама
враћала кући
у три и двадесет послије поноћи
у својим шпанским ципелама на пету

претварала сам се
и била сам провидна
поводљива сам
и лабилна
можда се и сада претварам
да ли ће ико
успјети
са прочита слику
о дебелом четнику
који туца келнерицу
у прљавој ћевабџиници
уз воњ лука
и националне химне
отпозади
куда смо заправо ишле?
да ли смо вјеровале
да ће аутопут
завршити
бакином кухињом и
мајчином сукњом?
није било знакова
поред пута
и мит је могао
несметано
да се настави
а ја сам могла
да се претварам
у ретровизору
могла сам да будем херој
или Лолита
или она келнерица
могла сам да обрубим усне
исцртам очи
и дахћем десетерце
могла сам да извучем
очев пиштољ
и докрајчим сувозача

могла сам да видам
ране по пољу
носећи црвени wonderbra
а могла сам
једноставно
и да му попушим
није било знакова
поред пута
да ли смо стварно мислиле
да ће ићи около
довијека?
тебе су туцали
усташе
на неком брачком камену
и ти си била добра
мала сирена
црвених усана
и бијелих образа
као квадратићи
уживала си
свршила си
али то није било политички коректно
па си се претварала
имале смо све
што је било потребно
свјетлуцаве нокте
кока-колу у стаклу
и звијезду на дупету
одсутног оца
и тужну мајку
Велику Нацију
и малу земљу
на крају су нас удавиле
црвене мараме
око грла
око зглобова
на king size кревету
неког маторог садо-мазо кретена
побјегле смо

ти си понијела само једну касету Тајчи
и 6 једнократних бријача
за своје „класје балканско“
ја сам понијела
дедин ловачки нож
и 6 кутија кондома
за своју пластичну утробу
и гдје ћемо сад,
мала моја блондина?
гдије, који курац, гонимо?
хајде да се претварамо
ја ћу бити херој
а ти захвална одметница
међу мојим ногама
хајде да пуштамо Тајчи
и вјерујемо
како нас на крају пута
чекају наше осрамоћене баке
и одлутали очеви
како су све вријеме
били тамо
како су припремали
грандиозни дочек
са лампионима
шампитама
и пионирима
за двије раздјевичене
балкантреш келнерице
хајде
дај ми један млијечни пољубац
и не бацај конзерве низ пут

А када се гладне, мале глисте
буду храниле нашим тетоважама
мислиш ли да ће примијетити разлику?
Пепео у пепео, пигмент у прах.
Доносимо радост и боју на посљедњу гозбу
кожа наша самртничка, што труне,
бар је краљевска таписерија за подземне владаре
Хајде макар одаберимо
овако мислити о томе.
Иако ништа више нисмо
до потрошни материјал
црвима којима је свеједно
и овдје
и тамо.

III

ТАМО

Нико нам неће доћи.
Тужне ће мајке, саме,
одшкринути врата наших соба
заборављених у оној другој земљи
које се не сјећамо.
Мрзе нас јер се не сјећамо.
Тамо ће наћи старе жваке
осушене на клавиру
неког остарјелог дјетета
руку премалених за октаве.
Тамо ће наћи приручник за пионире,
иако то никад нисмо били.
Тамо ће наћи бокал прљаве воде
у којој леже недирнута јајашца
никад растворене љуске.
А када нађу наше књиге
погледаће у другу страну:
у шћућуреног паука,
у празну кутију презерватива,
у зашиљене оловке на столу,
у кошмаре,
само не у књиге.
Касније ће мијесити колач
да нахране нарикаче
и голубове.
Нико нам неће доћи
док им очи, уши и ноздрве
не порасту довољно
за све што смо им оставили.
Тамо – то још нисмо ми.

чујеш ли то?
све те цркве, џамије,
јауке и лажне оргазме?
чујеш ли плач олука
и шљапкање пролазника
по прљавим локвама?
немој да се сакриваш
под покривачем
ти си лијеп човјек
и било нам је лијепо
на овом кревету
али сада је то готово
и звукови који долазе
кроз овај прозор
јачи су од нашег дисања
и ми морамо да слушамо
цркве, џамије,
јауке и лажне оргазме
чујеш ли то?
пијани комшија лупа
на закључана врата
сопственог дома
клинке се враћају кућама
клацкају се и посрћу
таксисти псују
чујеш ли то,
лијепи човјече?

динг

донг

иншалах

динг

донг

ХА ХА ХА

ах

ох

иншалах

још

још

динг

донг

у пизду материну!

Иншалах

донг

и сви ти олуци око нас
симфонија траљаве контрукције..
чини ми се
рећи ћу још и то
да никада
нисам вољела овај град
ову усрану паланку
међутим
вечерас
послије секса
и с тобом тако лијепим
и успаваним
и несвјесним звукова
из туђег храма
и туђег кревета
док таксисти псују
а клинке се кикоћу
ја знам
да су стољећа пропадала
како би ова симфонија
звучала управо овако
и никако другачије

динг

донг

ах

ох

иншалах

не постоје
неки други, бољи градови
нека веселија друштва
средња класа
освијештеност
шта год
овдје, у овом тренутку,
поред ове смрдљиве ријеке
у коју се бацају пси
и пензионери
постоји само ово
и сада
јер смо ми само овдје
и сада
и никада нисмо посјетили
све те друге, боље
градове
друштва
класе
нисмо били тамо
и тада
стога, они за нас и не постоје
ово нас је направило
љепото моја
ова ријека пуна лешева
дајака
и пластичних кеса
џамије које горе
богови са смислом за моду
и овај звук шапа
гомиле паса луталица
који нас прате свуда
као да знају да смо и ми луталице
и да су нам потребни
да извучемо живу
и суву главу

недостајеш ми
земљо коју никада нисам имала
граде који ме никада није имао
недостаје ми да ти гужвам споменике
да опомињем небо
над твојом катедралом
да се смуцам по хладном паркингу
и уништавам аутомобиле
малим кључем од споменара
недостаје ми да ти газим кровове
недостаје ми
да ти газиш мене
измишљени топониме
којег никада није ни било
до у мом недостајању
празно мјесто
у стопалима, шакама
очним и ушљим дупљама
празно мјесто
без ткива, живаца, лимфе
празно не боли
празно не смета
жуља
опомиње
недостајете ми и ви
птице распаднуте
што се уздижете изнад димњака
и сателитских антена
и ви, саобраћајни знакови
контејнери
луксузни излози
недостајеш ми земљо
која си могла да будеш
граде
који си могао да будеш
и ви људи
који сте могли да будете

и ја
таква
каква сам могла да будем
снажна, стравична
са чизмама од седамсто миља

безизразна жена
нагиње се са балкона
да истресе столњак
послије ручка
ситне мрве падају
као пахуље
гозба за голубове
те летеће пацове
изнад мог града
долазе да покупе
све оно
што је прљаво
погрешно
и празно
али ту су мрве
и те птичурине
задовољно пуне
гладне утробе
понекад застанем
на тротоару
и гледам жене
како истресају столњаке
и пожелим
гравитацијску грешку
да мрве
падну према горе
и да голубови одлете
далеко за њима
носећи у својим
подлим малим кљуновима
све оно
што је прљаво
погрешно
и празно
у мом граду

НАИВНИ ТРИПТИХ О БОСНИ И УМИРАЊУ

I

Очеви су скочили и вриснули,
очију залијепљених за телевизоре
произведене у Словенији.
Мајкама су испале тацне из руку
и супа је поквасила папуче
сашивене у Шумадији.
Дјеца су се уплашила
гласних очева и мокрих мајки.
Почела су да плачу.
Касније су очеви,
сузних очију,
очитавали националне химне
заједно са побједницима.
Мајке су чистиле кухињске плочице
и скупљале комадиће
распршеног кристала.
Дјеца су ћутала
и гледала
и ћутала.
Дјечаци су учили
о љубави и патриотизму.
Дјевојчице су училе
о љубави и чистоћи.
А ми?
Шта смо ми научили?
Осим понешто о тацнама,
и гравитацији
и очевим сузама
и умирању.

А требало је
да носимо зв(иј)езде
на младим длановима
од пробуђене слузокоже.

Сјећам се, дјед је рекао
како му нико неће пјевати
изнад мртве, охлађене главе.
Али дјед стари, све више и теже,
и тако стиже страх
а, лагано, с њим
и пјесма.
Сјећам се
када сам први пут видјела Босну.
Бака нам је рекла
да затворимо прозоре.
Иза стакла су остале ноге,
коњске и људске,
како промичу
без ријечи
и пјесме.
А требало је да
разгрнемо окна
и раширимо руке
да у њих уђу
сва та безимена дјеца
и уморни коњи.

Ливаде су мирисале
као када први пут
рашириш ноге
под странцем.
Тамо сам, боса, проходила.
Послије су ме обули
и ја сам падала,
забрављена.
Очеви су вриштали,
мајке разбијале посуђе.
Рекле су ми
имаћеш широке кукове,
као твоја баба,
а то је добро за пород.
Тог дана
дјед је убио срну

широких кукова.
Јели смо у тишини.
Затворених прозора.
Неко је скинуо
фотографију дебелог човјека
са зида у бакиној учионици.
Дјеца су учила да пишу,
у тишини.
Без очију.
Бака ми показује Марију Калас
на малом ТВ екрану.
Али богиња је премалена
и вири из катодне цијеви.
Не разумијем о чему пјева.
Не видим јој ни кукове.
Осјећам да ћу заспати,
а ништа ми није јасно.
Капци ме гуше.
Дјед ми показује писаћу машину.
Поподне, након глодања срне,
ударам грозничаво у њена слова.
Али један кажипрст ми пропада
између Б и Х.
Кожа је раздерана,
бол се разлила дуж кости.
Лагано извлачим прст
из немилосрдних слова
и љубим га
сувим уснама дјетета.
Из друге собе,
чујем,
наши су дали гол.
Очеви вриште.
Мајкама испада есцајг.
Ја ћутим,
иза зида,
о свом прсту
и његовој изгубљеној невиности.

II

Он ми каже: шшш... шшш...
Не може да му се дигне.
Љут је.
Облачим се полако
и другачије.
Његов стари комшија
увијек слуша оперу
и гледа фудбал,
истовремено.
Излазим на тротоар.
Псећи фесеџ се суши
на мајском ваздуху.
И даље сам невина
за другарице и часописе.
Нагињем главу на страну,
као Маргита,
и посматрам коштуњаву баку
како копа по контејнеру.
Али тамо нема ничега.
Контејнер и ја смо празни,
јалови.
Вољела бих да сам пас
и да могу да легнем
на ову траву овдје,
склупчана у фетус.
Онда би наишла
нека изгубљена џукела
одузела ми невиност
и оставила ме да спавам.
Кроз отворене прозоре
безимених људи
чујем утакмице,
завијање
и рекламе.
Поред мене, у галопу,
протрчава хорда навијача.

Не виде ме, трче ка нечему
што није овдје.
Један од њих
угазио је у балегу
и сад је разноси по граду.
Ни пси више нису мирни
у свом сну.
Бака је пронашла
пола банане
и двије папуче.
Ставља их у кесу
и напушта ме.
Одлазим кући
и стављам у себе
свој оштећени кажипрст.
Тамо је сигуран.
Нико му ништа не може.
Три године раније
почупала сам обрве
први пут.
Отац је рекао
да ћу израсти у курву.
Гледао је у свој тањир.
Није престао да једе.
Али, тата, нисам.
Није могао да му се дигне.
Стојим сама, нераздјевичена,
на прљавом тротоару
којег су напустили
бескућници
и навијачи.
Али, тата, нисам.
Требало је да ме оставиш псима.
Да ме уче животу,
јебању
и нихилизму.
Он ми каже: шшш... шшш...
Покушај да га ставиш у уста.
Мрак је

и могу да чујем
лупкање високих пета
неких других, љепших жена
дужих ногу и широких кукова
и груди створених за мужу.
Иза њихових ципела
не остаје траг.
Само млијеко.
Млијеко је похотно,
карнално
и слатко.
Прсти су ударали у слова
што су се дизала из мртвих
нокаутирајући папир
беспомоћно бијел.
Туп туп туп туп.
Оне се смију у позивницама,
откривајући усне дупље
и ја им се дивим
док сам на кољенима,
пуних уста,
слушам их.
Моје патике ћуте у предсобљу.
Отац и даље гледа у свој тањир.
Напољу ничији пси
лају на нимфете
почупаних обрва.
Али, тата, нисам.
Само сам отворила уста.
Прсти ми се грче,
боле ме.
Она је горе, изнад над,
и плаче.
*Vissi d'arte, vissi d'amore,
non feci mai male ad anima viva!*
Он ми каже: шшш... шшш...
Туп туп туп туп.
Пигмент пенетрира у папир.
Туп туп туп туп.

Како су дивне
све те безимене пролазнице.
Сад може, тата. Сад може.
Con man furtiva
quante miserie conobbi aiutai.
Окреће ме на поду
и улази, ненајављено.
Сад је срећан.
Шшш... шшш...
Он не зна, јадан,
да је мој сломљени прст
био ту прије њега.
Раздеране коже,
прљав од тинте,
отео му је престо.

III

Мој муж
и мој бог
понижени су
док ћутке зурим
у празан презерватив на поду.
Ја ћу их, обојицу,
потапшати по рамену
и рећи
нема везе.
Због тога ме
мој муж
и мој бог
мрзе.
Моје тапшање за њих је
најболнија кастрација.
У неиспуњеној пластици
нема ничега
и ја сам чиста,
од мужева и богова.
И даље,

није у реду да будем нага
ако они, претходно, не подигну палац.
Мали моји Цезарићи,
са малим, нејачким прстима
у својим старачким пиџамама
са хирургије.
У једно тихо пријеподне,
док се опран веш
циједио са мог балкона
на упишане тротоаре,
ја сам убила свог мужа
и свог бога.
Изравнала сам отисак
њихових отечених глава
са јастучнице.
Очистила сам тањир
у којем су подијелили
море.
Бацила сам празне презервативе.
Мој болни прст
својом је јагодицом
кап по кап
очистио вино
са плочица у купатилу.
Нема више крви.
Мој муж
и мој бог
заправо никада нису
ни били овдје.
Схватам то док прислањам
чист чаршаф на лице
и упијам сопствене феромоне.
Пенелопа се спаковала,
попила таблету
против морске болести,
главобоље
и зачећа,
и отишла да поздрави сирене.
Оне су и даље

ходале
прљавим тротоаром.
Помислила сам:
када сирене ходају
не чују се кораци
и не остају трагови.
Рибљи репови
створени су за нестајање.
Ја нисам бранцин,
тата,
ја сам убица.
Гледам своје кржаве прсте.
Израшћеш у курву.
Када је Марија Калас
први пут изашла
пред моје невинне очи,
сјећам се,
бака је рекла:
Боже, сине,
погледај како је лијепа.

СТИХОВИ КАО СВЕДОЧАНСТВО О ТРАГАЊУ ЗА СМИСЛОМ

Пажњи познаваоца прилика у рецентној српској поезији неће промаћи чињеница да нам последњих неколико година доносе низ изузетно успешних књига поезије младих песника и песникиња. Гарнитура нових гласова у домаћем песништву, иако је одликује подстицајна различитост стваралачких пракси и поетика, све више се препознаје као једна уобличена сцена која представља важну референцу и нови ток у српском песништву.

Књига песама *Наивни триптих о Бодни и умирању* бањалучке песникиње Лане Басташић свакако је велики принос том формативном процесу. Реч је о ауторки која се у свом досадашњем књижевном раду већ остварила као прозни стваралац, што донекле одређује и њен песнички поступак. Ова чињеница може се узети и као условна полазишна тачка у настојању да се поезија Лане Басташић интерпретативно осветли.

У основи, реч је о песмама израженог наративног дискурса, остварених у веристичком кључу, без интенције да се уметничко преобликовање текста оствари експериментаторским захватима, свеједно да ли се ради о коришћењу језичко-стилских средстава, или о успостављању смисаоних тонова. Поезија Лане Басташић је поезија ситуационе једноставности. Свака песма представља репетицију или рефлексiju одређене стварносне сцене или догађаја, при чему песникиња инсистира на контекстуалној датости, постижући на тај начин снажан и убедљив исказ. Тај исказ је, у најуспелијим стиховима ове збирке, изразито лиричан, иако песникиња у свом поступку и изразу ничим не призива оне поетичке елементе који би стихове могли опремити кулисама елегичности и сентименталности. Напротив, сарказам и аутоиронија, битнички бунт или резигнација, присутни су у стиховима Басташићеве далеко више од типично лирских наноса. Песме носе терет свакодневне, поједностављене драматургије свакодневице, обичности и животних клишеа, горчину демитологизованих вредности, свест о томе да је мислеће биће изложено на ветрометини десакрализованог света. Ипак, уза све то непосредно искуство трагизма, мимо осећаја бесмисла који своју сенку баца и на саму идеју о песничком стварању (што је једна од честих тема ових песама), песникиња успева да реализује катарзички моменат у својој поезији, поигравајући се истовремено и читаочевом склоношћу да такав моменат, свесно или несвесно, очекује.

Песнички субјекат у већини песама Лане Басташић није децентриран, није измакнут, али је свакако дат у једном специфичном исклизнућу из рецептивних зглобишта лирског ја. Субјекат је готово увек у средишту догађајног оквира, чак појачан говором у првом лицу, интимистички и, каткад, наглашен дневнички вођеном исповедношћу. Догађајни простор песама Лане Басташић је, заправо, сценографија за свакодневно и профано, али то је такође и метафизички активан простор, пургаторијумска равна на којој се елементи узрока и последица укрштају остављајући актерима могућност да још увек делују. На тај начин, ствара се мизансцен за појављивање низа типизираних актера, односа и ситуација који, у трансмисионој логици поетског текста, учествују не само у реинтерпретацији вредности изложених сумњи, већ и у превредновању читавог стварносног окружења. Контекстуализујући ове чиниоце, Басташићева своје песме гради као мала сведочанства потраге за смислом и идентитетом, вером и прочишћењем. Отуда и присуство мотива самобитности и односа према свету као само једној потенцијалној стварносној зони оквиру у којем се субјекат остварује тек према мери своје самодовољности. Транспонованье субјекта на лично мноштво којим се релативизује јединство личности, а сопствена једнина раслојава према закономерности метаискуства, један је од честих градивних елемената које песникиња користи као референтну полазну тачку у својим песмама:

*Постојала сам
Стољећима
Уз кораке старих сандала
Дуж атинских тргова
И зној робова (...)*

Овакве интервенције у апстраховању задатог простора и времена откривају намеру да се мотиви једноставне свакодневице транспонују на план универзалног, релативно упрошћеним језичким изразом, чиме се управо истиче непосредност идеје о унутрашњем плану на којем се сабира и субјективизира искуство света.

*(...) Ја ширим прсте
Земља се расипа
И примам небо
Јер тек постајем
Оно што ћу бити
У мрачним стољећима
Која тихо долазе (...)*

Тематско-мотивски опсег ове збирке захвата три јасно изражене целине. Најпре се уочава поетска полемиа у односу према песничком стварању и стваралачком чину, али не по типичном аутопоетичком моделу, не трактатски, већ као одјек стварносних ситуација којима се иницијално проблематизује сам смисао песничког стварања. У ову тему песникиња укључује и своју суревњувост према језику као супстанцијалној мери песничког израза, правећи алузије на потрошеност језичког материјала:

*(...) И ријечи су се избушиле
Испрљале
Удаљиле саме од себе
Сад ћуте
Као безубе проститутке
Док чекају сљедећу муштерију (...)*

У извесном смислу, о поезији Лане Басташић може се говорити и у контексту ангажованих песама, ревизорски интонираних према свету социјално-политичких прилика, срушеним илузијама једног времена које своје тамне сенке баца и на садашњи тренутак. Песникиња генерацијски припада младим људима који су се као личности формирале под притисцима доба националних неурастенија, криза, пораза и мучних транзиционих процеса једног трагичног друштва. У песмама средишњег и последњег циклуса, као и у завршној песми ове књиге која позајмљује наслов читавој збирци – *Наивни триптих о Босни и умирању*, песникиња гради ситуационе оквири из којих јасно провејава дух доба. И овде је песнички субјекат стављен у функцију бележничара, хроничара који пописује трагове и белеге трауматичног времена остављене као тријумф историје над биографијом. Оно што једино брани смисао јесу успомене и присени сећања. Песникиња на убедљив начин остварује амбијентализацију сада већ митских простора и времена, готово артефактски супротстављених наметнутој претпостављеној стварности:

*Нико нам неће доћи.
Тужне ће мајке, саме,
Одшкринути врата наших соба
Заборављених у оној другој земљи
Које се не сјећамо.
Мрзе нас јер се не сјећамо.
Тамо ће наћи старе жваке
Осушене на клавиру*

*Неког остарјелог детета
Руку премалених за октаве (...)*

Песничка парадигма Лане Басташић још једно је значајно глашење у сазвучју нових песничких гласова на нашем језичком простору. Њена поезија сведочанство је искушења пред савременим изазовима песничког говора и стваралачке перцепције света измењеног у мери која подразумева нови приступ у тумачењу улоге и места ствараоца у друштву.

Дејан Алексић

О АУТОРУ

Лана Басташић (1986) је завршила мастер студије Теорије културе на Факултету политичких наука у Београду. Објавила је две прозне збирке. Добитница је неколико награда за кратку причу на простору бивше Југославије. Заступљена је у регионалним зборницима и антологијама. Живи у Барселони.

САДРЖАЈ

I	
(мама одмара)	4
(гледам те неке људе)	5
(они никада неће сазнати)	6
(ријечи скачу)	8
(сједим)	9
(док сједимо)	11
(клинац сједи поред мене)	13
(прићи ће ми)	15
(није требало да пишем пјесме)	17
(те ноћи)	19
(позвао ме једном)	21
II	
(старац застаје)	24
(бићеш ти ОК, мала)	25
(постајала сам)	27
(извадио је)	29
(12. март)	30
(а када)	32
(Били ми је рекла)	34
(претварала сам се)	36
(А када се гладне, мале глисте)	39
III	
ТАМО	41
(чујеш ли то?)	42
(не постоје)	44
(недостајеш ми)	45
(безизразна жена)	47
НАИВНИ ТРИПТИХ О БОСНИ И УМИРАЊУ	48

СТИХОВИ КАО СВЕДОЧАНСТВО О ТРАГАЊУ ЗА СМИСЛОМ (Дејан Алексић)	58
О АУТОРУ	62
САДРЖАЈ	64